

סימן ה תפס חפץ והניחו ברשות הרבים

ראשי פרקים
א. תפיסה לענין מוחזקות.
ב. תפיסה לענין גביית חוב ולענין מורדת.

במהלך דין ודברים, בין נהג בחברת הסעות לבין מעבידיו,
[שהסתיים בהסכם פשרה], עלתה שאלה עקרונית בדין מוחזקות.

מאן דהוא נתן לנהג עצה, שיהיה מוחזק כנגד המעביד (למקרה
שיהיה ספיקא דדינא או מיגו וכדו'). לאור זאת, הלך הנהג והחביא
את המיניבוס אי-שם ברחוב ברמת-גן.
השאלה הנשאלת: האם כדי שיהיה תפוס בחפץ, לענין דין המוציא
מחבירו עליו הראיה ולענין "קים ליי", על החפץ להיות ברשותו ותחת
ידו, או שמספיק שיהיה תחת שליטתו, דהיינו שרק הוא יכול להשתמש
בו מחמת שהחביאו, אף שאינו ברשותו אלא ברשות הרבים.

א. תפיסה לענין מוחזקות

לענין נראה דבכה"ג לא הוי מוחזקות, דהא כל ענין המוחזקות הוא
שיהיה הדבר תחת ידו או ברשותו, אבל אפילו בקנין גרידא, אף
במקום דמהני לקנות בהפקר, מ"מ להיות מוחזק ותפוס לא מהני אלא
כשהוא תחת ידו. וראיה- מדברי התוס' בב"ב לג, ב (ד"ה ואי) שהקשו
מאי איריא לזכות בפירות בגלל לא חציף איניש וכו', תיפוק ליה
משום דתפיס ונאמן לומר על מה שתחת ידו לקוחין הם בידי. ותירצו
התוס', דאיצטריך טעמא דלא חציף למקרה שליקטן והניח ברשות שאינו
שלו, דלא תפיס בהן. ומבואר מדבריהם, דאף שליקטן וקנה אותם
בידו, אינו נחשב למוחזק ולתפוס בהן. וא"כ תפוס בחפץ, מוגדר
כשנמצא החפץ ברשותו או תחת ידו. (ועיין בנתיבות קלו, ב). ואף
דהתם מיירי לענין דין חזקה מה שתחת ידו הרי זה שלו, ולהיות
נאמן בטענת לקוח, אין לחלק בין מוחזקות זו למוחזקות בספיקא
דדינא, דהא דין קים-לי היינו נמי מפני שבחזקת המוחזק בחפץ הוי
חזקת ממון שהוא שלו, ואין הולכים בממון אחרי הרוב, עיין פתחי
תשובה בדיני התפיסה (סו"ס כה).
עוד נראה להביא ראיה ממש"כ בקונטרס הספיקות (כלל ח אות ג).
דבריו שם מתיחסים לדברי הרא"ש פ"ק דב"מ הי"ז, בדין גמל במשיכה
וחמור בהנהגה, וז"ל הרא"ש:
"הלכך, אי במכר אי במתנה לא קני חד מינייהו, כיון דמספקא
לן, אוקי ממונא בחזקת מריה קמא, ובמצאיה והפקר קנו
שניהם, דהזוכה הוא המוחזק ואין להוציאה ממנו בספק."
ובדין משוך בהמה לקנות כלים שעליה, כתב הרא"ש (פ"ק דב"מ הכ"ד),

"כיון דבעיה לא איפשיטא, אוקי ממונא בחזקת מרא קמא, אבל במציאה והפקר אם אמר אני מושך בהמה זו לקנותה ואת הכלים שעליה- קני, כיון דמספקא לן, הרי הוא מוחזק מספק, ואם תפסה אחר, מוקמינן לה בחזקת מרא קמא שהוא מוחזק בה מספק ... אבל הפקר שיצא מחזקת מרא קמא, תפיסת ספק מיקריא תפיסה, ואין אחר מוציא מידו."

וע"ז כתב בקונטרס הספיקות, דאף הרא"ש סובר שאם תפס השני מהראשון שקנה מהפקר מפקינן מיניה, היינו דוקא כשתפס השני כשעדיין היה הראשון תפוס בחפץ, דכל זמן שהוא תפוס, אף שאין עמה קנין, מהני בהפקר. וז"ל:

"אבל אי הראשון היה מושך בחמור ומנהיג בגמל לזכות בו, ושוב הניחה מידו, ובא השני ותפס מרשות הרבים או מסימטא וזכה בו, לא מפקינן מיניה. ואע"ג דבעלמא בגוונא דלא מהני תפיסת השני, אזי אפי' היכי שתפס מרשות הרבים או מסימטא לא מהני, היינו דוקא היכי שיש לראשון חזקת מרא קמא ומתחילה היתה שלו בתורת ודאי, ולכן אפי' הניחה ברשות הרבים ובסימטא לא פקע כוחה ורשותה הימנה. משא"כ כאן, דזה הראשון אין חזקתו ברורה, ואין כוחו אלא בתפיסה מה שהוא תופס בה, כל שהניחה מתחת ידו פקע כוחו, ושוב אין מוציאין מהתופס השני."

הרי להדיא מדברי קונטרס הספיקות, דכשיש לאדם בעלות ברורה על חפץ, וקנאו בקנין המועיל, אף אם יהיה החפץ ברשות הרבים, לא תועיל תפיסת אחר. ורק כשקנה את החפץ בקנין שהסתפקה הגמ' אם מהני, והניחו ברשות הרבים או בסימטא, אינו כמוחזק בחפץ ויכול אחר לתופסו ואין מוציאין מידו. מוחזקות הקונה מההפקר מועילה רק כשהחפץ מצוי תחת ידו או ברשותו, והרי הוא כתפוס ומוחזק בחפץ כיון שהוא תחת ידו. הקונטרס הספיקות מגדיר את ההבדל בין בעלות לתפיסה מוחזקות. בעלות על חפץ אינה תלויה במיקומו הגאוגרפי של החפץ. תפיסה מוחזקות מותנת בהיות החפץ תחת ידו וברשותו. גם תפיסה לענין טענת קים-לי יוצרת מוחזקות, המטילה את חובת הראיה על שכנגדו. ע"כ אין תפיסתו מועלת שיחשב כמוחזק ויוכל לטעון קים-לי, אלא כשהחפץ תחת ידו או ברשותו, ולא כשהניחו מידו בסימטא או ברשות הרבים.

ומדברי קצוה"ח מבואר דלענין טענת מיגו, לא חשיב להוציא אפי' בטוען נגד מוחזק בקרקע, דבקרקע לא שייכת מוחזקות ממשית אלא חזקת מרא קמא, וה"ה וכ"ש במטלטלין שאינם נמצאים תחת ידו או ברשותו. וז"ל הקצוה"ח (סי' פב סוס"ק יג):

"ולכן נראה, דעד כאן לא מהני מיגו להוציא אלא נגד חזקת ממון דתותי ידיה, דההיא אלימי טובא, אבל קרקע לעולם אינו תחת יד בעלים ואינו שייך ביה אלא חזקת מרא קמא, וכמבואר אצלנו בשב שבעתתא (שמעתתא ו) דקרקע לעולם אין לה חזקת ממון כיון שאינו תחת ידו ממש, אלא חזקת מרא קמא, ומשום הכי המערער כל היכא דאית ליה מיגו, יכול להוציא מיד היושב בה, אפי' בטענת לקוח אם אית ליה מיגו. ומזה נראה דהוא הדין במטלטלין היכא דהוא עומד ברשות הרבים, דאין שום אחד מהם מוחזק, אע"ג דאית ליה חזקת מרא קמא, מהני מיגו נגד חזקת מרא קמא, ודוקא בממון דאיתיה תחת ידיה ממש

דהוא אלים טובא, בזה הוא דלא מהני מיגו להוציא. " מדברי קצוה"ח עולה דאפי' הבעלים עצמם, אם אין המטלטלין מוחזקים תחת ידם ממש, יכול לטעון שכנגדם טענת מיגו, ולא הוי מיגו להוציא, דמיגו דלהוציא דלא אמרינן היינו דוקא להוציא מתחת ידו, אך להוציא מבעלותו על חפץ שאינו תחת ידו, אמרינן מיגו, דלא חשיב להוציא. וא"כ בנדו"ד, נהי דהתופס אינו מוחזק בחפץ לענין מיגו, כיון שאינו תחת ידו, מ"מ גם הבעלים אינם מוחזקים, כיון שהחפץ גם אינו תחת ידם. ברם, כיון שאין הדיון על החפץ אלא על תביעה ממונית לשכר, אין אנו נזקקים למוחזקות הבעלים בחפץ. התופס היה צריך להיות מוחזק ותפוס כדי שיוכל לטעון טענת קים-לי או מיגו, ולהוי אידך המוציא מחבירו שעליו הראיה, ומכיון שאינו תפוס, לא יוכל לטעון קים-לי או מיגו, דהא הוא בא כעת להוציא ממון מיד הבעלים.

ב. תפיסה לענין גביית חוב ולענין מורדת

ואל יקשה מדברי הגמ' בכתובות פד, ב-פה, א בעובדא דיימר בר חשו שתפסו רב פפא ורב הונא בריה דר"י, דהתם היה חייב להם בעל הספינה מעות וכמש"כ רש"י שם, וע"כ הוי גבייה בדרך של תפיסה, ומיד שעשו קנין זכו בארבע עקב החוב שהיה חייב להם, אבל כשצריך לתפיסה כדי להיות מוחזק בספיקא דדינא, צריך להיות תפוס ומוחזק בדבר ולא סגי בקנין כשמניח אח"כ ברשות הרבים. והנה הריב"ש סי' שסד (מובא ברמ"א אהע"ז צג, כג ובב"ש עז, ח), דן בענין יבמה שמאס עליה היבם, ותפסה את מפתחות התיבות שבה היו נכסי צאן ברזל שלה, כשהתיבות ברשות היבם. הדיון שם הוא לדעת הרי"ף ור"ת והרמב"ם, הסוברים דיבם כבעל בכל נכסי צאן ברזל, והפסידה אותם, אא"כ תפסה, וז"ל: "ונשיב כי דבר ברור כי הנכסים שהן בבית הבעל, אע"פ שכשמת בעלה נשארו הנכסים בידה, שאין זו תפיסה של כלום, שכל תופס צריך תפיסה גמורה שיקנה הדבר באחת מדרכי הקניות, אלא שאין צריך לדעת אחרת מקנה, כמו שאמרו בפרק הכותב (פה, א) גבי עובדא דיימר בר חשו ... אבל בכאן, הבית והתיבות והמטלטלין, הכל ברשות היבם או ברשות האב היורש, אם היבם יחלוץ ולא יחפוץ ביבום, ואינה נקראת תופסת בשביל תפיסת המפתחות, שאין מסירת המפתח קונה, וכ"ש תפיסתו." לכאורה מדברי הריב"ש משמע דסגי בקנין, ואין צריך שיהיה החפץ תחת ידו, דבקנין תליא מילתא. אך נראה לחלק בין תפיסה לענין מחוזקות ומיגו לבין תפיסה בדיון מורדת, דתפיסה במורדת היא תקנת חכמים שכל שהנכסים בבעלותה, הנכסים שלה. וגדר התפיסה הוא כתפיסה לענין גביית חוב, וכעובדא דיימר בר חשו (כתובות פה, א-הני"ל). וע"כ כשעשתה קנין הרי הנכסים בבעלותה. משא"כ מוחזקות בספיקא דדינא אינה קנין לבד, שהרי אין המוחזק כבעלים על החפץ אלא כמוחזק בו, ובכגון זה בעינן למציאות של מוחזקות, ובמציאות זו צריך החפץ להיות ברשות התופס, ובלאו הכי אינו מוחזק. ע"כ נלענ"ד דבמצב הנוכחי אין הנהג מוחזק במכונית, והבעלים הם המוחזקים, דלא גרע מחפץ שאבד ולא התיאשו הבעלים, דחשיב ברשות הבעלים אף כשנטלה על מנת לגוזלה [וכ"ש אם נטלה על מנת להחזירה], עיין ברמב"ן במלחמות ב"מ (יד, ב- בעמודי הרי"ף)

ובקצה"ח רנט,א.

לאור האמור לעיל:

אין דינו של הנהג כתפוס וכמוחזק ברכב, ואינו יכול לטעון טענת קים-לי או מיגו.

מסקנות

- א. חזקה שמה שתחת יד אדם הרי זה שלו- דוקא כשהחפץ נמצא ברשותו או תחת ידו, אבל קנהו והניחו ברשות הרבים או סימטא- לא.
- ב. קנה הקונה בקנין שהסתפקה הגמי' אם מועיל- ולא איפשיטא, במקח וממכר שיש מרא קמא- לא קנה, בהפקר ומציאה- קנה, ואין אחר יכול לתפוס מתחת ידו.
- ג. כשקנה בהפקר ובמציאה בקנין המסופק, והניחו ברשות הרבים או בסימטא, יכול אחר לתפוס מידו.
- ד. לקצה"ח- מיגו להוציא לא אמרינן דוקא כשהחפץ תחת ידו ממש, וע"כ יכול לטעון טענת מיגו נגד קרקע שיש לכנגדו חזקת מרא קמא כיון שאינו תחת ידו ממש. וה"ה במטלטלין שלו המונחים ברשות הרבים או בסימטא.
- ה. לענין גביית חפץ מבעל חוב, מספיק שיעשה הגובה קנין בחפץ, ואף אם יניח את החפץ ברשות הרבים, דינו כגבוי.
- ו. לענין מורדת [במקום שצריכה להיות תפוסה בנכסיה], מספיק שתעשה קנין בנכסים לענין שתחשב כתפוסה, ואין הנכסים צריכים להיות תחת ידה ממש.